

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Росен Люцканов,

Институт за изследване на обществата и знанието,

Българска академия на науките

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност
‘доцент’ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“
по област на висше образование 2. хуманитарни науки,
професионално направление 2.3 философия (некласическа философска логика)

В конкурса за ‘доцент’ обявен в Държавен вестник, бр. 31 от 12.04.2019 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски" за нуждите на катедра “Философия” към Философско-исторически факултет като кандидат участва Валентин Аспарухов.

1. Общо представяне на получените материали

Представеният от Валентин Аспарухов комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва документи, които правдиво и изчерпателно представят изследователската, научно-приложната и преподавателската му дейност. Приложени са общо 14 научни труда, от които две самостоятелни монографии: „Ръсел, философската логика и проблемът за логическата форма“ (2018) и „Синтези, аперцепции, единства“ (2019).

2. Кратки биографични данни на кандидата

В периода 2001-2004 г. Валентин Аспарухов е редовен докторант по философска логика във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Впоследствие е хоноруван асистент във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ (2002-2003) и ПУ „Паисий Хилендарски“ (2003-2006). От 2006 г. до момента е главен асистент в катедра „Философия“ на ПУ. Чел е курсове по широк набор от философски дисциплини: формална логика, философска логика, история на философията, епистемология и онтология. От 2004 г. е член на Института за критически социални изследвания към ПУ. Участвал е в организирането на голям брой национални и международни форуми. Създател и главен редактор е на електронното списание „Кайрос“.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

В становището си ще се фокусирам върху монографията „Синтези, аперцепции, единства“ (2019), тъй като според мен тя в максимална степен засвидетелства приносните моменти в научните изследвания на Валентин Аспарухов. Ще започна с едно принципно,

макар и не особено значимо в настоящия контекст несъгласие. Връщането към началата на аналитичната философия и преоценката на направеното от нейните „бащи“, която ни предлага Аспарухов, е мотивирано от разбирането, че историята на аналитичната философия от втората половина на XX век е „неумолимо свидетелство“ за провал (с. 17). Според мен трудно може да се определи като провал практически пълната и безусловна доминация на аналитичната философия на днешната философска сцена. Освен това трябва да сме наясно заради какво точно критикуваме аналитичната философия: дали заради това, че аналитичните философи практикуват анализ без да го обясняват (по Добрин Спасов – с. 26), или за това, че неизбежно се стига до „оплитане“ между предмет и метод, когато „аналитичните философи претендират да анализират собствения си метод (по Тодор Петков – с. 37). Едно е да твърдим, че нещо не е направено изобщо, съвсем друго – че не е направено както трябва.

Основната задача на монографията е да демонстрира, че „Кант се оказва действителната интелектуална провокация“ пред Ръсел и неговата философска логика (с. 13). Аспарухов анализира „останалите непрояснени трансцендентални мотиви“ у Ръсел, зад които според него прозира един „трансцендентален свод“ (с. 18). Систематичното търсене на подобни трансцендентални мотиви изхожда от допускането, че това не са просто „остатъци от идеалисткото минало“ на Ръсел, а „следи в самите [логически] данни“ (с. 19). В историко-философски план, Аспарухов ни предлага да видим търсенето на основания на логическото при автори като Ръсел и Хусерл като завършек на класическия проект за основополагане, развит от Декарт до Кант (с. 17-18). В известен смисъл би могло да се каже, че онова, което Стефан Попов прави в изследването на отношението между Кант и Витгенщайн във „Витгенщайн: аналитика на мистическото“ (вж. с. 32) е направено от Валентин Аспарухов, по безспорно оригинален начин, в изследването на отношението между Кант и Ръсел в „Синтези, аперцепции, единства“. В случая редопологането не е външно, както вероятно изглежда на пръв поглед, защото в текста убедително е показано, че „Ръсел стига много близо, при това няколко години преди Витгенщайн, до специфичния идеализъм на Трактата“ (с. 168).

Ядрото на текста е структурирано около триадата логическа форма-логическа интуиция-логически опит, съответно около тезата, че запознанството с логическата форма е „условие за възможност да свържем съставките на един комплекс“ (с. 33). За мен най-интересно е третирането на логическата интуиция като „първична съставка на логическия опит“ (с. 19). Имайки предвид, че „intuition“ е стандартният английски превод на „Anschauung“ (наглед), а също и това, че двете са приравнени (вж. с. 124) в контекста на разбирането,

че „синтезата, която не е основана на опит има априорен произход, основан на наглед“ (с. 150) за мен е странно защо авторът избягва да говори за „логически наглед“, разбран като допълнителен тип, несетивен наглед, който има свои априорни форми, различни от времето и пространството (например такива, които предоставят „интуиции за ред и следване“) и позволява „непосредствено възприемане (виждане) на абстрактните истини“ (с. 150, 152-153). Това е и единственият въпрос, който бих искал да задам: има ли разлика между логическа интуиция и логически наглед и какви биха били евентуалните разлики между двете?

Второ проблемно ядро в текста е свързано с идеята за „разширен трансцендентален анализ“, изместващ фокуса от трансценденталното единство на аперцепцията към трансценденталното единство на аперципиращото (с. 44). В хода на това изместване ни се явява един „трансцендентализъм без автономен трансцендентален субект“, който се интересува основно от това „как се конституира субектът, който само привидно е конституиращ“ (с. 66), или още по-добре, как „субектът и обектът взаимно се конституират“ (с. 116). В резултат трансценденталният субект, разбран като проста точка, чието съществуване е гарантирано от синтетичното единство на аперцепцията, бива заместен от един волеви субект, „лишен от перцептивната и понятийната си активност“ (с. 57), но все пак „способен да извърща внимание и с това самото да антиципира пред-намерени структури“ (с. 114). Фигурата на „волевия субект“ според мен остава не напълно прояснена в текста, според мен ще бъде полезно, ако тя се изпълни с повече съдържание като се обясни как точно бива конституирана в практическото взаимодействие между субект и обект и какви обяснителни функции са ѝ присвоени.

Бих искал да завърша с кратко изброяване и коментар на три историко-философски аспекта на текста, които според мен изискват допълнителна работа: (1) по повод на тезата, че не от Ръсел, а от Манифеста на Виенския кръг идва атаката срещу априорния синтез (с. 63). Според мен тук е нужно известно прецизиране: така наречената от автора „виенска ортодоксия“ до голяма степен е формирана под влиянието на идеите на Ръсел, които са били добре познати на авторите му през втората половина на 20-те години – идеята, че истините на математиката имат аналитичен характер (една от основните догми на логическия емпиризъм) е почерпена тъкмо от логицизма на Фреге (вероятно основно през Карнап) и Ръсел (вероятно основно през Хан); 2. по повод на британския идеализъм. Макар че са изолирани някои ключови допирни точки (вж. с. 82, 84), според мен е нужна още съществена историко-философска работа за изясняване на връзката между философията на Ръсел (по-точно на новите или дори „революционни“ елементи в нея) и „новия (британски) идеализъм

(и реализъм)“ от края на XIX век; в тази връзка препоръчвам изследването на Омар Насим „Bertrand Russell and the Edwardian Philosophers: Constructing the World“ (2008); 3. по повод на (раз)делението между формална и философска логика (вж. първата интермедия в трета глава, с. 135 *passim*). Текстът представя „британското“ разбиране за това разделение от средата на XX век, което начева от Ръсел и достига зрял израз при Стросън (с. 137). Според него задача на философската логика е да осигури „онова, което липсва“ във формалната логика, например демаркацията на основните понятия на логиката. Погледнато от другата страна на океана, разграничението изглежда доста по-различно (и точно това е днес доминиращата гледна точка). Терминът „философска логика“ добива нов живот по повод създаването на списанието „Journal of Philosophical Logic“ чрез което се цели либерализиране на ограниченото разбиране за логика, защитавано например от Чърч и Куайн, което (не без известни основания) приравнява логиката на предикатна логика от първи ред с равенство и изключва разглеждането на философски-мотивирани формализми като модалната логика (тъкмо те съставляват предмета на това, което днес обикновено бива наричано „философска логика“). Освен това според мен е трудно защитима тезата, че за дефинирането на основните понятия на формалната логика е нужна някаква допълнителна „философска логика“ - Ръсел наистина не е открил формална дефиниция за логическа константа (за тази цел се е ограничавал със списъци), но по-късно са открити такива – пермутационната инвариантност например не е общоприета като критерий, но е съдържателно защитима и има напълно формален характер.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Монографията “Синтези, аперцепции, единства” представлява зрял израз на дългогодишна работа в областта на философската логика и съдържа безспорни приноси и оригинални идеи, които задълбочават разбирането ни за ролята на Ръсел в развитието на философията през XX век, както и за генетичните ѝ връзки с неговия интелектуален контекст.

5. Лични впечатления

Валентин Аспарухов е утвърдено име в българската логическа общност. По мои лични впечатления той изпъква с изключително прецизния си изказ и безспорно отличното си познаване на ключовите текстове и автори в областта, в която работи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Валентин Аспарухов отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ),

Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на Валентин Аспарухов е на изключително добро ниво.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-исторически факултет за избор на Валентин Аспарухов на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ „П. Хилендарски“ по професионално направление 2.3 (некласическа философска логика).

16.09 2019 г.

.....
(доц. д-р Росен Люцканов)